

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та журналістики
Кафедра історії української літератури та компаративістики

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ПСИХОАНАЛІТИЧНА РЕЦЕПЦІЯ СВІТУ В НОВЕЛІСТИЦІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО»**

Виконала:

здобувачка вищої освіти 2 курсу

групи Ukr1-M22z

освітньо-професійної програми

Середня освіта (Українська мова і
література)

другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 014 Середня освіта

(Українська мова і література)

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Довга Аліна Анатоліївна

Керівник:

Починок Л.І., кандидат філологічних наук,

доцент, завідувач кафедри історії

української літератури та компаративістики

Рецензент:

Кеба О.В., доктор філологічних наук,

професор кафедри германських мов і

зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти дослідження малої прози Михайла Коцюбинського.....	7
1.1. Новаторство М. Коцюбинського-прозаїка.....	7
1.2. Жанрові особливості малої прози письменника.....	15
Висновок до розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. Психологізм новелістики М. Коцюбинського.....	29
2.1. Новелістика письменника народницького спрямування.....	29
2.2. Модерна новела М. Коцюбинського	43
Висновок до розділу.....	62
РОЗДІЛ 3. Особливості вивчення новелістики М. Коцюбинського у ЗЗСО	65
3.1. Екскурсія літературним музеєм як форма проведення навчального заняття	65
3.2. Урок-екскурсія літературним музеєм М. Коцюбинського у м. Вінниця.....	71
Висновок до розділу.....	75
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Михайло Коцюбинський – один із найвизначніших представників українського модернізму, гуманіст, естет, мистецтвознавець, громадський діяч. Визначна роль творчості Михайла Коцюбинського в історії української літератури беззаперечна. Письменник обстоював позиції модерного мистецтва, власною творчістю утверджував нові теоретично-естетичні позиції. Митець належав до покоління, в якому творили Леся Українка й О. Кобилянська, В. Стефаник і М. Яцків, М. Вороний і Г. Хоткевич, А. Кримський і Б. Лепкий. Принципово заперечуючи стару оповідну манеру, вони утверджували естетичні цінності новітньої європейської літератури. Заперечуючи побутописання й ідеалізацію героїв із народу, письменники порушували у власній творчості проблему сильної особистості, незалежного героя, схилялися перед культом краси, намагалися проникнути у внутрішній світ людини. Вони ігнорували об'єктивну дійсність, змальовуючи суперечливий, складний і незрозумілий світ, прагнучи змалювати психологію людської особистості.

Серед письменників-модерністів особіне місце належить М. Коцюбинському. Його постать визначається творчою еволюцією. Прозаїк пройшов шлях творчого розвитку – від ранніх народницько-етнографічних творів до новітньої прози ХХ ст. з виразними ознаками психологізму та імпресіонізму. Доробку письменника властиве розширення тематичних орієнтирів, що виразно окреслюється його відмежуванням від суто селянської тематики. Митець працював у різних прозових жанрах – творив модерну новелу, оповідання, повісті. Його творчість засвідчує намагання змінити описову манеру зображенням психічного процесу передачі дії і обстановки очима персонажів. Проза Коцюбинського представлена, крім традиційних літературних форм (повість, оповідання, новела, казка), новими

на той час жанрами (етюд, акварель, образок, нарис, шкiц), котрі і сьогодні не втратили актуальності і естетичної значущості.

Імпресіонізм – визначальна риса новелістики М. Коцюбинського, якій властиве витончене відтворення вражень та спостережень, мінливих відчуттів та переживань. Ознаки імпресіонізму у малій прозі письменника характеризуються психологічними підходами у змалюванні персонажів; прагненні відтворити найтонші зміни в настроях, схопити миттєві враження. Психологічні ознаки новели М. Коцюбинського у різні роки досліджували літературознавці Н. Калениченко [20], М. Костенко [31], І.Денисюк [17], Г. Логвин [46] Ю. Кузнецов [32–34]. Як стверджують дослідники, новелістиці письменника характерна психологічна наснаженість, збільшена увага до кольорів та яскравих деталей, портретне зображення його персонажів в таких текстах не інформоване. Новелі Коцюбинського властиве витончене відтворення суб'єктивних вражень, мінливих відчуттів і переживань без заглиблення в їх сутність. У сучасному літературознавчому просторі проблема психологізму індивідуального творчого почерку М. Коцюбинського набуває нового освітлення (В. Агеєва [1], Р. Чопик [68], Я. Поліщук [56], О. Ковальчук [25], О. Куцевол [37], Л. Мацевко-Бекерська [49–52]), але їй досі питання потребує додаткових ґрунтовних студій.

Мета нашого дослідження полягає в осмисленні глибини психологічної рецепції світу в новелістиці М. Коцюбинського.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- з'ясувати теоретичні аспекти дослідження творчості М. Коцюбинського;
- охарактеризувати жанрові особливості малої прози письменника, означити його новаторство у жанрі новели;
- проаналізувати особливості психологізму у новелістиці М. Коцюбинського;
- простежити шлях еволюції – від оповідання народницького спрямування до модерної новели письменника;

- проаналізувати особливості вивчення новелістики М. Коцюбинського у закладах загальної середньої освіти;
- змодельовати урок-екскурсію літературним музеєм як форму проведення навчального заняття з української літератури.

Об’єкт дослідження – мала проза М. Коцюбинського народницького і модерного спрямування.

Предмет дослідження – психологізм новелістики М. Коцюбинського ранньомодерної доби.

У роботі застосовувалися літературознавчі **методи дослідження**: культурно-історичний, біографічний, історико-функціональний, структурно-описовий, типологічний, рецептивний, постколоніальний, психоаналітичний, методи когнітивного аналізу, що сприяють широкому охопленню оригінальних літературних явищ у новелістичній спадщині М. Коцюбинського, осмисленню проблеми стильового новаторства письменника, а також окресленню нового бачення психологічного письма автора та його глибокої психоаналітичної рецепції світу і людини в новелістичних жанрах.

Теоретико-методологічною основою роботи є наукові праці українських істориків та теоретиків літератури: В. Агеєвої, Н. Калениченко, П. Колесника, М. Костенко, Й. Куп’янського, Л. Мацевко-Бекерської, І. Папуші, М. Ткачука, О. Черненко тощо. Для з’ясування жанровостильових особливостей малої прози Михайла Коцюбинського опираємося на дослідження І. Денисюка, О. Ковальчука, Ю. Кузнецова, Я. Поліщука.

Наукова новизна роботи. У дипломній роботі охарактеризовано своєрідність психологічної рецепції світу і глибини характерів у малій прозі М. Коцюбинського народницького й модерного спрямування, простежено психологічно-емоційні стани персонажа та реципієнта, виявлено естетичні ефекти, задіяні письменником у творах. А також запропоновано нестандартні шляхи вивчення новелістики М. Коцюбинського у закладах загальної середньої освіти, змодельовано урок-екскурсію Вінницьким літературно-

мистецьким музеєм М. Коцюбинського як навчальне заняття з української літератури в 10 класі.

Практичне значення одержаних результатів зумовлене можливістю їх використання при вивченні історії української літератури кінця XIX – початку XX ст. і насамперед індивідуального стилю М.Коцюбинського у ЗВО та ЗЗСО. Матеріали дипломної роботи можуть бути використані для факультативних та семінарських занять, при підготовці рефератів, курсових та дипломних робіт з проблем психологізму в прозі українських письменників.

Апробація дослідження. Матеріали дипломної роботи апробовані на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками ндр у 2022–2023 навчальному році (Кам'янець-Подільський, 05 квітня 2023 року) та II Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти «Нові парадигми сучасної філології» (Кам'янець-Подільський, 22 листопада 2023 року).

Публікації. Здійснено публікацію тез за матеріалами доповіді, виголошеної на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками ндр у 2022–2023 навчальному році:

– Довга А.А. Психоаналітична рецепція світу в новелістиці М. Коцюбинського. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 17. С. 215–218.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із підрозділами, висновків та списку використаних джерел (72 позиції). Обсяг дипломної роботи становить 87 сторінок, з них основного тексту – 80 сторінок.

ВИСНОВКИ

Новели Михайла Коцюбинського визнані класикою української літератури кінця XIX та початку XX ст. У коротких прозових формах письменник створив динамічні психологічні образи, які на відміну від традиційної прози XIX ст. тяжіли до модерної манери творчого мислення письменника. У новелі майстер прагне перебороти стереотипи, ґрунтовані на усвідомленні дійсності як сталої, об'єктивно зумовленої константи для творчості. Його світобачення не вичерпується фіксованим, одновимірним уявленням про дійсність, світ, природу. Прагнучи оновити літературу, Коцюбинський доходить висновку про актуальність письма, яке б унаочнювало життя як постійний, тривкий процес. Автор симпатизує модерністичним ідеям, психологічна складова є основою творчого мислення письменника.

На тлі свого часу М. Коцюбинський виглядає одним із тих авторів, хто досить успішно впроваджував новітні поетикальні пошуки в літературі. Хоча творчість письменника не є великою в об'ємному значенні, у жанровому сенсі вона не може претендувати на універсальність, проте вироблення нового оригінального стилю мало неоціненне значення для українського письменства в ситуації естетичного перелому.

Звільняючись від народницького канону 1890-х, Коцюбинський шукав нової літературної формули, – не лише незалежної, але й опертої на дійсність. Відтак йому близьке було завдання творчості, яка не копіює дійсність, а дає її естетично досконалий образ. Така дефініція, здається, цілком задовольняла М. Коцюбинського на межі XX століття, у перехідній фазі – і для його таланту, і для всієї української літератури.

Еволюція естетичних поглядів Коцюбинського передбачає екстенсивний рух до освоєння різноманітних тем, пізнання різних пластів дійсності, як інтенсивне вглиблення в товщу життєвого досвіду, зокрема в

тонку матерію психології людини, у природу різних переживань, межових психічних станів та логіку внутрішніх рефлексій. Ці риси виразно помітні у ранній новелістиці письменника.

У зрілій творчості Михайла Коцюбинського простонародна стихія поступово втрачає пріоритет, поступаючись місцем проблематиці інтелігенції. Цей перехід не випадковий, а цілком осмислений. Він виявляється вже у 1890-і роки: герої оповідань «Хо», «Для загального добра», «На крилах пісні» представляють тогочасну інтелігенцію і задають ширший, ніж до тих пір, масштаб розуміння психологічних проблем. Вони ставлять питання універсального значення, мислять не на рівні певної соціальної групи, а у вимірі всього суспільства.

Поворот в естетичній орієнтації Михайла Коцюбинського хронологічно припадає на помежів'я сторіч. Він проявляється в кількох аспектах:

- розчарування в народницькій програмі корисної праці та відповідному форматі художньої белетристики;

- ширше масштабування актуальної проблематики, зображення складних та суперечливих явищ – соціальних, етнічних, релігійних, ментальних конфліктів поміж людьми, виразно проявляються ознаки психологізму;

- розчарування в реалістичній манері та пошук нових виражальних засобів, схильність до адаптації зарубіжного досвіду та різноманітних експериментів.

Виразно проявляються такі ознаки його творчості:

- лаконізм вислову й місткість фрази, що досягалися ретельним обдумуванням кожного образу та розширенням мовних засобів;

- поєднання ліричного чинника з епічним і нерідко, принаймні в найдовершеніших творах, – перевага першого над другим, нарощування психологічної думки;

- сконцентрованість художньої деталі, її смислова багатозначність, що тяжіє до символу;

– уміння моделювати багатий підтекст образу, спонукати читача до роздуму, психологічних рефлексій, через багатозначні асоціації інтригувати його, залучати до атмосфери краси та гармонії;

– блискуча майстерність пейзажу, причому лірично-імпресіоністичні пейзажі Коцюбинського становлять своєрідний епіцентр його творів – не смисловий, звісно, а настроєвий, сугестивний.

Таким чином, індивідуальна естетика Михайла Коцюбинського становить оригінальне поєднання засад української та європейської прози XIX століття із впливами нових художніх течій та відповідних технік письма, що впроваджувалися вже на межі сторіч і збагачували епоху модернізму. Органічне тяжіння до впорядкованості, краси, гармонії дозволило письменникові засвоїти елементи різних естетичних тактик, уникаючи поверхової еклектичності. Своєю чергою, його авторська манера письма є цілком оригінальною, принаймні в контексті української літератури вона мала виняткове значення. Недаремно індивідуальний стиль Михайла Коцюбинського став взірцем для наступних поколінь українських прозаїків, а також вихідним пунктом для їхніх художніх пошуків.

Вивчення новели Коцюбинського у площині психологізму досягається завдяки детальному вивченню біографії письменника. Для досягнення максимального результату навчальне заняття доречно проводити у літературно-меморіальному музеї письменника. Такий урок-екскурсія матиме особливо вагомий навчальний результат навіть у віртуальному форматі.

Вони дозволяють реалізувати пошуковий підхід в навчальному процесі, який, безсумнівно, є найбільш затребуваним сучасною школою. Використання технології музейної педагогіки дає необмежені можливості вчителю для проведення нестандартних уроків. Урок у музеї передбачає роботу з музейними експозиціями. В першу чергу вагоме значення має використання виховних та освітніх можливостей шкільного музею. Перебуваючи у просторі музею і працюючи над виконанням поставлених завдань, учні вчаться не лише критично мислити й спостерігати, але й

набувають навичок опрацювання інформації (елементарний аналіз, узагальнення, висновки, порівняння), проведення практичних експериментів, конструювання різноманітних інтерактивних моделей та алгоритмів діяльності. Музейні предмети виступають в якості джерела інформації про людей і події, здатні впливати емоційно, викликати почуття причетності, так як дозволяють проникнути в дух минулого, в світ творця. Вони сприяють формуванню мовної та духовної культури школярів, вміння мислити, грамотно і добре говорити.

Віртуальні екскурсії можна використовувати на уроках літератури, коли йде мова про біографію письменника, ознайомлення з його творчістю в цілому, а також на уроках розвитку мовлення. Ці матеріали можуть використовуватись як наочність на уроках, що забезпечує відеоряд до тієї інформації, яку вчитель хоче повідомити учням. Особливу увагу учнів слід звернути на способи навігації по сайту, від однієї експозиції до іншої. Величезну роль в активізації діяльності учнів за умови використання віртуальних екскурсій має відігравати пошуковий метод. Учні не просто ознайомлюються з матеріалами експозицій, а й займаються активним пошуком літературознавчої інформації. Це досягається шляхом постановки проблемних питань перед екскурсією або отриманням певних творчих завдань.

Використовуючи музейну педагогіку, можна вибудувати систему використання краєзнавчого матеріалу на уроках української літератури. Це допоможе зацікавити учнів, прищепить їм почуття любові до рідного краю і своєї родини. Проведення екскурсії в літературно-меморіальному музеї Михайла Коцюбинського у Вінниці як навчального заняття сприятиме осягненню старшокласниками мистецького матеріалу, набуттю умінь і навичок сприймання різножанрових творів М. Коцюбинського, психологічної новели зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агєєва В. Імпресіоністична поетика М. Коцюбинського. *Слово і час*. 1994. № 9-10. С. 11–17.
2. Апостолова-Возниця О. Музейна педагогіка як складова частина патріотичного виховання учнівської молоді. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді: «Соціальний розвиток України та патріотичне виховання громадян»* (18–19 жовтня 2012 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: Акцент, 2012. С. 105–110.
3. Агєєва В. Українська імпресіоністська проза. Київ: Наукова думка, 1994. 165 с.
4. Адаменко С. «Забуваю те, що позаду, і прямую до того, що попереду»: Новела «Intermezzo». *Українська мова та література*. 2003. № 1. С. 13–16.
5. Андрійчук Т. Гуманістично-екзистенціальні мотиви в творчості М. Коцюбинського. *Література та культура Полісся*. Вип. 10: Творчість М. Коцюбинського та громадсько-культурний і літературний процес у Чернігові кінця XIX – початку XX ст. / відповід. ред. і упорядник Г. Самойленко. Ніжин : Наука-сервіс, 1998. С. 107–115.
6. Бабкова А. Музейна педагогіка: проблеми та перспективи розвитку. *Школа: інформаційно-методичний журнал*. 2014. № 5 (101). С. 60–65.
7. Беззуб Ю.В. Методи та прийоми музейної педагогіки в шкільному навчально-виховному процесі. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*. Матеріали науково-практичної конференції (24–25 вересня 2013 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2013. С. 10–12.
8. Богун Н. Використання «музейної педагогіки» при викладанні історії України. *Наша школа*. 2011. № 5. С. 41–43.

9. Бовсунівська Т. Когнітивна жанрологія та поетика : монографія. Київ : ВП Київський університет, 2010. 180 с.
10. Борщевський В. Вивчення творчості Михайла Коцюбинського в школі. Посібник для вчителів. Київ : Рад. школа, 1975. 198 с.
11. Вайнберг Т., Хавіна С. Музейна педагогіка – перспективний напрям у сучасній системі національної освіти. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2014. № 2 (02). С. 2–7.
12. Волошина Н. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
13. Гайда Л. Музей у навчальному закладі. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.
14. Гайда Л. Музейна педагогіка. Актуальні аспекти розвитку. *Позашкільня*. 2009. № 10 (34). С. 8–10.
15. Гуменюк О. Підвищення мотивації до навчальної діяльності засобами музейної педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій освіті: Збірник тез доповідей I Всеукраїнської наук.-практ конф.* (Київ, 28 листопада 2019). Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 30–33.
16. Грицюта М. Михайло Коцюбинський: Літературний портрет. Київ : Держ. видав. худ. літератури, 1958. 120 с.
17. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. Київ : Вища школа, 1981. 216 с.
18. Жила С. «... Коцюбинський належав до тих людей, що кожного разу, коли ти його бачиш, завше в ньому ти бачиш щось нове». Вивчення української літератури у взаємозв'язку з образотворчим мистецтвом: посібник для вчителя. Чернігів : РВК «Деснянська правда», 2000. С. 56–72.
19. Жук Л. Сучасні освітні технології в музейній педагогіці. *Виховна робота в школі: науково-методичний журнал*. 2013. № 9 (106). С. 7–9.
20. Калениченко Н. Великий Сонцепоклонник: Життя і творчість Михайла Коцюбинського. Київ : Дніпро, 1967. 252 с.

21. Калениченко Н. Проза М. Коцюбинського і суміжні види мистецтва. *Слово і час*. 2004. № 6. С. 3–9.
22. Караманов О. Творча взаємодія вчителя і учня в реалізації музейно-педагогічних програм. *Другий український педагогічний конгрес*. Збірник матеріалів конгресу. Львів: ТЗОВ «Камула», 2006. С. 403–407.
23. Караманов О. Розвиток пізнавальної активності учнів засобами музейної педагогіки. *Рідна школа*. 2008. № 1–2. С. 57–58.
24. Крамаровська С. Музейна педагогіка в практиці закладів загальної середньої освіти. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: Збірник тез доповідей І Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 28 листопада 2019). Біла Церква: Вид-во «Авторитет» ФОП Курбанова Ю.В., 2019. С. 63–69. 79
25. Ковальчук О. Візуальне у творчості М. Коцюбинського: монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 232 с.
26. Коляда І., Кирієнко О. Михайло Коцюбинський. Харків : Фоліо, 2012. 121 с.
27. Коцюбинський М. Твори в семи томах. Т. 2.: Повісті та оповідання (1897–1908). Київ : Наукова думка, 1974. 384 с.
28. Коцюбинський М. Твори в семи томах. Т. 3.: Оповідання та повісті (1908–1913). Київ : Наукова думка, 1974. 432 с.
29. Коцюбинський М. Твори в семи томах. Т. 5.: Листи (1886–1904). Київ : Наукова думка, 1974. 432 с.
30. Коцюбинський М. Ялинка: [Для мол. та серед, шк. віку] / упоряд. і передм. Л. Ліщинської. Київ : Школа, 2006. 240 с.
31. Костенко М. Художня майстерність Михайла Коцюбинського. Київ : Рад. школа, 1969. 272 с.
32. Кузнецов Ю. Поетика прози Михайла Коцюбинського : монографія. Київ: Наукова думка, 1989. 267 с.
33. Кузнецов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Проблеми естетики і поетики. Київ : Зодіак-ЕКО, 1995. 304 с.

34. Кузнецов Ю., Орлик П. Слідами феї Моргани: Вивчення творчості М. Коцюбинського в школі: посібник для вчителя. Київ : Рад. школа, 1990. 204 с.
35. Куп'янський Й. Літопис життя і творчості Михайла Коцюбинського. Київ: Наук, думка, 1965. 148 с.
36. Кузнецов Ю. Естетика імпресіонізму. Київ: Педагогічна преса, 2003. 78 с.
37. Куцевол О. Вивчення життя і творчості Михайла Коцюбинського через рецепцію літературних і літературно-документальних джерел : посібник. Вінниця : Консоль, 2015. 439 с.
38. Лахманюк А. Репрезентація естетичних ефектів у творчості Михайла Коцюбинського (етюд «Цвіт яблуні»). *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 травня 2015 р.). Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2015. С. 10–12.
39. Лахманюк А. Хронотоп новели М. Коцюбинського «Хвала життю». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки*: зб. наук. ст. / гол. ред. В. Зарва. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016. Вип. IX. С. 119–125.
40. Лахманюк А. Репрезентація естетичних ефектів у творчості Михайла Коцюбинського (етюд «Цвіт яблуні»). *«Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури»*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 15–16 травня 2015 р. Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2015. С. 10–12.
41. Левчук Ю. Драматичний етюд: до проблеми жанру. *Філологічні науки. Літературознавство*. 2012. № 13. С. 81–86.
42. Лесик В. Система образів твору: новела М. Коцюбинського «Intermezzo». *Дивослово*. 2000. № 8. С. 7–9.

43. Літературознавча енциклопедія : у двох томах / авт.-уклад. Ю. Ковалів.
Київ : Академія, 2007. Т. 1. 608 с.
44. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. / авт.-уклад. Ю. Ковалів.
Київ : Академія, 2007. Т. 2. 624 с.
45. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва,
В. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.
46. Логвин Г. Коцюбинський і імпресіонізм. *Дивослово*. 1996. № 10. С. 17–20.
47. Майоров В. Твори М. Коцюбинського для дітей і про дітей. *Українська
мова і література в школі*. 1979. № 2. С. 21–31.
48. Маслова Т. Виховання духовності учнів засобами музейної педагогіки.
Завуч. 2011. № 13 (451). С. 11–12.
49. Мацевко-Бекерська Л. Наративна конфігурація малої прози Михайла
Коцюбинського кінця XIX – початку XX ст. *Дивослово*. 2008. № 12. С. 37–
42.
50. Мацевко-Бекерська Л. Наративна стратегія як засіб психологізації
художнього світу (своєрідність персонажної розповіді другого рівня в
малій прозі М. Коцюбинського). *Мова і культура*. 2012. Вип. 15, Т. 6.
С. 306–315.
51. Мацевко-Бекерська Л. Українська мала проза кінця XIX – початку XX
століть у дзеркалі наратології: монографія. Львів: Сплاین, 2008. 408 с.
52. Мацевко-Бекерська Л. Часова перспектива наратологічного дискурсу
малої прози М. Коцюбинського кінця XIX – початку XX ст. *Мова і
культура*. 2015. Вип. 18, Т. 4. С. 192–200.
53. Мірошніченко Л. Методика викладання світової літератури в середніх
навчальних закладах. Київ : Вища школа, 2007. 415 с.
54. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ : Генеза, 2009. 296 с.
55. Пасічник Є. Українська література в школі. Київ : Рад. школа, 1983. 319 с.
56. Поліщук Я. І ката, і героя він любив...: Михайло Коцюбинський:
літературний портрет. Київ: Академія, 2010. 304 с.

- 57.Потупейко М. Михайло Коцюбинський. Ранній період життя і творчості. Київ : Рад. письменник, 1964. 180 с.
- 58.Науменко Н. Символіка в образній структурі української новелістики кінця XIX – початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2002. 20 с.
- 59.Сокол М. Прагматичні аспекти паратексту (на матеріалі повісті І. Франка «Захар Беркут»): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2011. 20 с.
- 60.Соя Б. Вивчення творчості Михайла Коцюбинського в школі: посібник для вчителя. Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. 80 с.
- 61.Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник. Київ : ВПЦ – Київський університет, 2003. 448 с.
- 62.Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
- 63.Фашенко В. Жанрова диференціація та взаємопроникнення. *У глибинах людського буття: Літературознавчі студії*. Одеса : Маяк, 2005. С. 243–255.
- 64.Хоменко Б. Подільськими стежками Михайла Коцюбинського: до 140-річчя від дня народження. Вінниця, 2004. 143 с.
- 65.Хропко П. Михайло Коцюбинський. У жанрі соціально-психологічної новели. *Українська література: підручник для 10 кл. загальноосвітніх навч. закл.* Київ: Школяр, 2004. С. 237–248.
- 66.Хропко П. Українська література : підруч. для 10 кл. середн. шк., ліцеїв, гімназій, коледжів. Київ : Освіта, 1998. 528 с.
- 67.Черниш А. Жанрово-стильові особливості роману-біографії Михайла Слабошпицького «Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та інші». *Філологічні трактати*. 2015. Т. 7. № 1. С. 100–105.
- 68.Чопик Р. Маестро ласкою Божою. *Українська література*. 2001. № 1. С. 3–6.

69. Чуча О. Віртуальні екскурсії на уроках української літератури як засіб розвитку загальнокультурної компетентності учнів. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 2 (54). С. 220–227.
70. Шахова К. Образотворче мистецтво і література: літературно-критичний нарис. Київ : Дніпро, 1987. 195 с.
71. Шевченко З. Вивчення творчості М. Коцюбинського в контексті світової художньої культури (матеріали до спецкурсу). *Українська мова і література в школі*. 2011. № 8. С. 42–47.
72. Яценко Т. Імпресіонізм у світовій художній літературі (методичні рекомендації щодо викладання спецкурсу «Художня література в контексті світової культури»). *Українська мова і література в школі*. 2011. № 3. С. 26–30.